

УДК 94(477):72.015+39(477.62)

DOI: <https://doi.org/10.31651/2413-8142-2025-36-Mieliekiestsev>

Kyrylo Mieliekiestsev

Candidate of Historical Sciences (PhD), Associate Professor, Associate Professor of the Department of History and Archaeology, Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnitsia, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4931-9576>

e-mail: k.melekestsev@donnu.edu.ua/kmelekescev@gmail.com

Bibliographic description of the article: Mieliekiestsev, K. (2025) The architectural landmarks of German and Ukrainian settlers in the Boikivske village community through the prism of information warfare. *Ukrainskyi Selianyn. [Ukrainian peasant]*, 36, 26–32. (In Ukraine). doi: <https://doi.org/10.31651/2413-8142-2025-36-Mieliekiestsev>

THE ARCHITECTURAL LANDMARKS OF GERMAN AND UKRAINIAN SETTLERS IN THE BOIKIVSKE VILLAGE COMMUNITY THROUGH THE PRISM OF INFORMATION WARFARE

Abstract. *The aim of this study is to analyze the architectural heritage of German and Ukrainian settlers in the Boikivska settlement community as carriers of historical memory and symbolic meaning, to reflect transformations of local identity, and to demonstrate their role in contemporary information warfare amid the ongoing Russian aggression against Ukraine.*

The novelty of the study lies in combining traditional historical and architectural analysis with digital geospatial intelligence methods (GEOINT, IMINT), which allowed for the identification of previously unknown or partially destroyed colonial and Boiko architectural objects, the reconstruction of their history and semantic codes, and the tracing of changes in the ethnic and cultural composition of the population. The methodology includes, alongside typical historical-genetic (developmental) and typological analysis, source-critical and iconographic methods of specialized historical disciplines, spatial research using Google Earth, Google Maps, and satellite imagery from various periods, as well as cross-referencing archival documents, topographic maps, and local testimonies.

The results show that architectural objects of German Lutheran colonists, such as the dairy plant in Boikivske and the settlement of Michurine (formerly Grintal), were transformed after the war into Soviet industrial and residential complexes and later became carriers of local Ukrainian identity following the resettlement of Boikos and Lemkos. These structures preserve traces of diverse cultural and economic influences, serving as elements of cultural resistance and evidence of the enduring Ukrainian presence in the Donetsk region.

The study concludes that even objects without official protection status are valuable carriers of historical and cultural heritage and require documentation, preservation, and inclusion in scholarly discourse.

Keywords: *architecture, Boikos, Donetsk region, information warfare, history of Ukraine, Lemkos, German colonization, auxiliary sciences of history.*

Бібліографічний опис статті: Мелекесцев К. Пам'ятки архітектури німецьких та українських переселенців у Бойківській селищній громаді крізь призму інформаційного протистояння. *Український селянин*. 2025. Вип. 36. С. 26–32. doi: <https://doi.org/10.31651/2413-8142-2025-36-Mieliekiestsev>

Кирило Мелекесцев

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та археології, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4931-9576>

e-mail: k.melekestsev@donnu.edu.ua/kmelekescev@gmail.com

ПАМ'ЯТКИ АРХІТЕКТУРИ НІМЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У БОЙКІВСЬКІЙ СЕЛИЩНІЙ ГРОМАДІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Анотація. *Мета дослідження – проаналізувати архітектурні пам'ятки німецьких і українських переселенців у Бойківській селищній громаді як носії історичної пам'яті та символічного змісту, відобразити трансформації локальної ідентичності та показати їхню роль у сучасному інформаційному протистоянні, що триває на тлі московської агресії проти України.*

Наукова новизна полягає у поєднанні традиційного історико-архітектурного аналізу з цифровими методами геопросторової розвідки (GEOINT, IMINT), що дозволило виявити раніше невідомі або частково зруйновані об'єкти колоністської та бойківської архітектури, реконструювати їхню історію та семантичні коди, а також відтворити зміну етнічного та культурного складу населення. **Методологія** включає крім типових історико-генетичного і типологічного аналізів, джерелознавчі та іконографічні методи спеціальних історичних дисциплін, просторове дослідження за допомогою Google Earth, Google Maps та супутникових знімків різних періодів, а також зіставлення архівних документів, топографічних карт і локальних свідчень.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що архітектурні об'єкти німецьких лютеранських колоністів, такі як молокозавод у смт. Бойківське та забудова села Мічурине (колишній Грінталь), були перетворені після війни на радянські виробничі й житлові комплекси, а згодом стали носіями локальної української ідентичності після переселення бойків і лемків. Вони зберігають сліди різних культурних та господарських впливів, виступаючи елементами культурного спротиву та свідченням тривалості української присутності на Донеччині. Обґрунтовано, що навіть об'єкти без офіційного охоронного статусу є цінними носіями історико-культурної спадщини та потребують документування, збереження й введення до наукового обігу.

Ключові слова: архітектура, бойки, Донеччина, інформаційне протистояння, історія України, лемки, німецька колонізація, спеціальні історичні дисципліни

Постановка проблеми

Інформаційне протистояння, що триває у контексті московської агресії проти незалежної України, істотно впливає на сприйняття історико-культурної спадщини Донеччини. Одним із його цілей є нівелювання української ідентичності регіону – редукція місцевого населення до образу «сільських росіян» і витіснення українського культурного елементу з колективної пам'яті. Така політика створює спотворену історичну картину, в якій село Донеччини постає не як носій тяглої української аграрної традиції, а як периферійний придаток для «справжнього», нібито суто індустріального Донбасу, до того ж придаток, що позбавлений власної історії, аграрної традиції та спадщини переселенських спільнот, що формували його культурний і архітектурний ландшафт. Цілеспрямовано заперечується ідея про українські джерела господарського, архітектурного та культурного розвитку цього регіону.

Наслідком цього є інформаційна та документальна маргіналізація сільського простору – втрата цінних знань про матеріальну культуру, селянську архітектуру, локальні традиції та їхню роль у формуванні історичної тяглості. Таке викривлення історичного нарративу не лише позбавляє Донеччину власного українського виміру, а й формує підґрунтя для подальшого культурного витіснення. Особливої уваги потребує явище співіснування та послідовної зміни німецьких і українських переселенських спільнот, які у різні історичні періоди визначали вигляд сіл сучасної Бойківської селищної громади. Їхні архітектурні пам'ятки відображають аграрний уклад життя, господарську ініціативу та культурні коди, притаманні сільським громадам Сходу України. Водночас майже повна відсутність офіційно зареєстрованих пам'яток у цій місцевості є наслідком багаторічного недооцінювання селянської архітектури в імперській, радянській та пострадянській політиці пам'яті.

У цьому контексті особливої актуальності набуває робота дослідників Донецького національного університету Василя Стуса над проектом «Історико-культурна спадщина Донецької області: документування втрат і перспективи відновлення». Під час реалізації цього проекту було виявлено низку матеріалів, що дають змогу відтворити архітектурну історію сіл сучасної Бойківської селищної громади, зокрема тих, що зазнали впливу радянської політики переселень і деформації локального культурного середовища протягом ХХ ст. На тлі системної дезінформації та руйнування об'єктів спадщини такі дослідження сприяють відновленню цілісної картини історичного розвитку регіону, повертаючи до наукового обігу пам'ять про аграрну основу його формування й архітектурну унікальність¹.

¹Мартинчук І., Отземко О., Темірова Н. Меморіальні виміри Донецька. International scientific and practical conference «History, political science, philosophy and sociology: revolutionary changes»: conference proceedings, 28–29 May 2021. Wloclawek. С. 19–23.; Темірова Н. Формування монументально-меморіального простору Донецька. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія». 2020. №57. С. 175–189.; Mieliekiestev K. The Boikivske Community architecture landmarks that survived conventional and information warfare / Н. Р. Темірова (ред.-в-гол.). Donetsk Historical Review. Vinnytsia : Vasyl' Stus DonNU, 2025. Vol. 2, Iss. 2, Apr. 2025. P. 137–148. DOI: <https://doi.org/10.31558/3083-5771.2024.2.11>

Мета статті

Мета дослідження – проаналізувати архітектурні пам'ятки сіл Бойківської селищної громади як носії символічного змісту, що відображають історичну долю місцевого населення, включно з переселеними сталінським режимом селянами-бойками і трансформації локальної ідентичності показати їхню роль у сучасному інформаційному протистоянні, що триває на тлі московської агресії проти України. У межах дослідження передбачається виявити характерні риси та семантичні коди архітектури, які формувалися під впливом різних політичних і культурних контекстів, визначити їхню роль у збереженні історичної пам'яті громади та показати, як ці пам'ятки функціонують у сучасному інформаційному полі як елементи культурного спротиву й свідчення тривалості української присутності на Донеччині.

Методологічна основа поєднує традиційні підходи історичних студій із сучасними цифровими інструментами просторового аналізу. При дослідженні використано історико-генетичний, історико-типологічний методи, а також інструментарій спеціальних історичних дисциплін – джерелознавчий та іконографічний аналізи, що дозволяють виявити походження, трансформацію та семантичні особливості архітектурних об'єктів, що були сфотографовані місцевими мешканцями, органами державної влади, релігійними організаціями. Застосування принципів локальної історії дало змогу розглядати пам'ятки у контексті соціально-економічних і культурних процесів розвитку сільського середовища південно-західної частини Донеччини. Особливу увагу приділено методам геопросторової розвідки (GEOINT) та зображувальної розвідки (IMINT), які використовувалися при роботі з відкритими геоінформаційними ресурсами – Google Earth та Google Maps. Завдяки цим інструментам було здійснено попередню ідентифікацію та верифікацію низки архітектурних об'єктів на території Бойківської громади, які раніше не були описані в наукових чи краєзнавчих джерелах. Порівняльний аналіз супутникових зображень різних періодів дозволив простежити динаміку змін у селах за незалежності та московської окупації, а також визначити місця колишніх господарських споруд, культових будівель і залишків забудови колоністського періоду. Зібрані геопросторові дані були зіставлені з архівними матеріалами, топографічними картами, діловими джерелами українського уряду, що дало можливість уточнити локалізацію пам'яток і реконструювати їхнє історичне функціонування. Поєднання методів історичного аналізу з цифровими засобами дистанційного спостереження створює підґрунтя для подальших досліджень архітектурної спадщини Донеччини та сприяє збереженню інформації про об'єкти, опинилися під загрозою знищення.

Виклад основного матеріалу

Документування архітектурної спадщини Бойківської селищної громади та Кальміуського району Донецької області від початку супроводжується серйозними труднощами. Район, який тривалий час залишався менш розвиненим, порівняно з іншими частинами Донеччини, майже не представлений у відкритих державних реєстрах культурної спадщини. І за радянських часів, і за доби незалежності України кількість офіційно взятих під охорону пам'яток нерухомої культури тут залишається мізерною. Аналіз офіційних документів створює враження, ніби ця територія зовсім позбавлена історико-архітектурних об'єктів. Насправді ж це радше наслідок недосконалості державної політики у сфері обліку пам'яток, а також низької дослідницької уваги до аграрних регіонів Донбасу, традиційно відсунених на другий план індустріальним наративом.

Ускладненням для дослідників стала й окупація району московськими збройними силами, що практично унеможливило проведення польових робіт. Проте за допомогою геопросторових інструментів Google Earth і Google Maps стало можливим часткове відновлення історичної картини розвитку архітектурного середовища громади.

Історичний контекст формування населених пунктів нинішнього Кальміуського району Донецької області сягає доби Кальміуської паланки Війська Запорозького Низового, на землях якого розвивалися перші аграрні поселення (на противагу приморським генуезьким торговельним пунктам та стоянкам вершників Криму і Дону). Після ліквідації Січі територія

була анексована імперією Романових та передана під колонізаційні проекти, у межах яких сюди переселялися німецькі лютеранські поселенці. Вони принесли нову культуру господарювання, зокрема європейські архітектурні зразки фермерських будівель, млинів, шкіл і цегельних заводів, які надали місцевості впізнаваного колоністського вигляду. Первісно, як колонія німецьких лютеран, селище міського типу Остгайм (з 1935 р. на честь німецького комуністичного лідера Ернста Тельмана перейменованій на Тельманове) розвивалося як сільськогосподарський центр із типовими для заможних фермерів забудовами – цегельними заводами, млинами, господарськими будинками та охайними житловими спорудами, що поєднували елементи пізнього класицизму та провінційного модерну. Цей аграрно-виробничий ландшафт, створений працелюбною спільнотою, згодом був насильно змінений сталінською політикою переселень і репресій².

Одним із показових об'єктів цієї спадщини став молокозавод у смт. Бойківське (колишнє Тельманове). Його споруди сформувалися на основі будівель, зведених ще німецькими колоністами наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття. Архівні джерела свідчать, що після виселення німецького населення у повоєнний період на основі старих приміщень було створено виробничий комплекс, який функціонував уже як радянське підприємство харчової промисловості. Характерна для центрального корпусу змішана архітектура із поєднанням кам'яного мурування колоністського періоду з прибудовами 1940-х років свідчить про адаптацію старих господарських споруд до нових економічних умов. Архівна документація молокозаводу зберігає свідчення про технічні особливості його функціонування у 1940-х роках. Зокрема, через відсутність холодильного обладнання зберігання молочної продукції здійснювалося у льодниках, де лід, зібраний у зимовий період на місцевих водоймах, накривався шаром соломи як природним ізолятором³. Підприємство працювало до початку 2000-х років, а приватне акціонерне товариство «Тельманівський молочний завод» (директор Геннадій Герасимович Волобуєв) було остаточно ліквідоване 6 травня 2022 р. (свідоцтво №243173705435, код 24317374)⁴.

Цей об'єкт є важливим прикладом спадкоємності господарського простору в сільських поселеннях Донбасу, зображаючи архітектуру як свідка змін культурних епох – від німецького аграрного устрою до радянської індустріальної системи. Зображення молокозаводу у Бойківському, знайдені через засоби Google Map, Wikimapia, та місцеві блоги відображають, як історичні шари співіснують у матеріальній формі: цегла колоністських споруд поєднується з радянським бетоном та дахами, архітектура зберігає риси обох періодів, ставши пам'ятником трудової історії громади⁵.

Село Мічурино (до 1945 року – німецьке поселення Грінталь) також є показовим прикладом трансформації архітектурного та культурного середовища під впливом демографічних змін ХХ століття. Засноване німецькими лютеранськими колоністами, воно мало розвинену аграрну інфраструктуру, характерну для господарських поселень колоністського типу. За довоєнними джерелами, станом на 1926 рік у Грінталі функціонували паровий млин, два вітряки, два цегельних заводи, дві школи та будівля сільської ради. Архітектурне середовище села вирізнялося типовими рисами південно-німецького колонізаційного стилю: цегляні господарські будинки з чіткою симетрією фасадів, високими двосхилими дахами та великими віконними прорізами, орієнтованими на зручність освітлення робочих приміщень. На жаль,

2 Maksym1991 (2014). Иллюстративный атлас Тельмановского района Донецкой области. SlideShare. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/telmanovskiyrayonatlasend/35260654>

3 «Книга приказов директора маслозавода 1945–1946 гг.». Архівний відділ адміністрації Тельманівського району. Фонди ліквідованих підприємств періоду незалежності. Ф. 166, оп. 1-Л; спр. 1, 2.

4 Код ЄДРПОУ 24317374 ЗАТ «ТЕЛЬМАНІВСЬКИЙ МОЛЗАВОД» Директор Волобуєв Геннадій Герасимович. Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/c/24317374>

5 Mieliekiestsev K. The Boikivske Community architecture landmarks that survived conventional and information warfare. *Donetsk Historical Review* / Temirova N. (Ed.-in-Chief). Vinnytsia: Vasyly' Stus DonNU. Issue 2(2), квітень 2025. P. 137–148. DOI: <https://doi.org/10.31558/3083-5771.2024.2.11>.

нині більшість архітектури зникла, хоча, за словами окремих «німців-старожилів», основа однієї з них нині використана для місцевої католицької каплиці Святішого Серця Ісуса⁶.

Після Другої світової війни і примусового виселення німецького населення радянська влада депортувала до Грінталя бойків – етнографічну групу українців із гірських районів західноукраїнських земель, а також лемків, виселених владою Польської Народної Республіки зі своїх споконвічних земель у Західній Галичині. З 1944 року радянська влада у співпраці з комуністичним польським урядом почала примусове виселення українців за межі Польщі, намагаючись позбавити українських повстанців підтримки та опори серед місцевого населення. У 1946 році була заборонена діяльність української церкви. Продовження цього процесу відбулося у 1951 році, коли «за проханням трудящихся» Й. Сталін здійснив обмін територій між Польщею та Україною, що супроводжувався новим примусовим переселенням українців із Карпат у степові райони Донеччини. Багато старих кладовищ і церков було знищено, а частина сіл взагалі перестала існувати; лише деякі церковні дзвони, закопані на кладовищах, могли залишитися. Місцева мешканка так описала це: «Я сама з лемків, нас 1945 року виселили з Краківської області. Дитиною пам'ятаю небагато. Наше село бомбували і спалили. Сюди привезли, а хатці, що вціліли, майже не було. Жили по стайнях і руїнах. Там, де нині столова, була церква – її знищили ще до війни. Також сюди переселили бойків, що їх Сталін 1951 року переселив»⁷.

Сучасне село зберегло пам'ять про переселення і зміни населення. На одній із старих вулиць розташована маленька православна церква в старому цегляному будинку, а поруч – католицька каплиця Святішого Серця Ісуса. Місцеві жителі, нащадки переселенців, продовжують підтримувати ці культові споруди. Відмінною рисою післявоєнного періоду стала поява православної каплиці, спорудженої бойками вже після їхнього переселення. Цей об'єкт особливо цікавий тим, що його спорудження припало на часи офіційної антирелігійної політики, коли більшість культових споруд на Донеччині була зруйнована або зачинена. Вона є однією з перших православних споруд, відкритих у регіоні після часткового пом'якшення антирелігійної політики радянської влади наприкінці 1940-х років, коли було відновлено діяльність Московського патріархату. Каплиця в Мічуриному залишалася діючою впродовж радянського періоду, зберігаючи роль духовного центру громади переселенців. За архітектурними ознаками каплиця належить до спрощеного дерев'яного типу сакральних споруд, характерних для повоєнних бойківських сіл: невеликий зруб із двохстилим дахом, центральним хрестом і мінімальним декоративним оформленням. Сучасного вигляду споруда набула після реставрації 2020 року, здійсненої під контролем представників Російської православної церкви. Хоча каплиця тоді частково втратила первісні риси, була збережена її конструкція – автентичний дерев'яний каркас 1940-х років. Вона була однією з небагатьох бойківських культових споруд Кальміуського району⁸. На жаль, у 2025 р. представники Російської православної церкви вирішили зруйнувати каплицю через «ветхість» та на її місці збудувати нову, яка частково повторює архітектурні особливості попередньої, але замінює характерні голубого кольору дошки на бурі колоди, подібні москвинській ізбушці⁹.

У цьому контексті архітектура стала відображенням зміни етнічного складу населення. Власне такі об'єкти, хоч і не мають офіційного статусу пам'яток, є важливими носіями локальної пам'яті та складовою національної культурної спадщини Донеччини.

Аналіз інших сіл Кальміуського району свідчить про типову картину трансформації німецьких поселень після Другої світової війни та виселення місцевого населення. Села Богданівка (колишній цегельний завод, не зберігся на фотографіях), Вершинівка, Дерсове, Григорівка (ще один колишній цегельний завод), Зернове (крім лютеранського поселення, мі-

6 Романюк С. Славные казаки, хлопцы-харцызьки. Турклуб КПИ «Глобус». 2009. URL: <https://www.tkg.org.ua/node/15092>

7 Романюк С. Славные казаки, хлопцы-харцызьки. Турклуб КПИ «Глобус». 2009. URL: <https://www.tkg.org.ua/node/15092>

8 Mieliekiestsev K. The Boikivske Community architecture landmarks that survived conventional and information warfare. *Donetsk Historical Review* / Temirova N. (Ed.-in-Chief). Vinnytsia: Vasyly' Stus DonNU. Issue 2(2), квітень 2025. P. 137–148. DOI: <https://doi.org/10.31558/3083-5771.2024.2.11>.

9 Освящение новой часовни в честь Архистратига Михаила в селе Мичурино. The Internet Archive. 2025. URL: <https://web.archive.org/web/20251031141501/https://eparhiadonetsk.ru/2025/10/01/osvjashhenie-novoj-chasovni-v-chest-arhistratiga-mihaila-v-sele-michurino>

стило також молоканську общину), Лукове, Новоолександрівка та Тернівка (раніше Фрідріхсфельд) демонструють схожі закономірності: примусове переселення німецького населення після війни та часткове заселення українськими етнографічними групами (бойками, лемками, переселенцями з інших регіонів). За умов деокупації цих територій, колишні німецькі поселення можуть стати цінними для археологічних досліджень і навіть для фотофіксації архітектурних об'єктів у межах геоінформаційного аналізу. До 2024 року фактичні дані про будівлі здебільшого обмежуються випадковими, нерізкими фотографіями початку 2000-х років на сайтах на кшталт Wikimaria та інших ресурсах аматорської фотографії, залишаючи інформацію про архітектурні пам'ятки першої половини ХХ ст. Серед таких «випадкових» зображень – новинний сюжет гібридних медіа так званої «Донецької Народної Республіки», присвячений святкуванню «перемоги у Великій Вітчизняній війні», що дозволив зафіксувати невідомий будинок у стилі модерн початку ХХ ст. у селі Греково-Олександрівка, розташований поблизу місцевого пам'ятника ветеранам Другої світової війни. Цей випадок ілюструє, що навіть на територіях, де офіційно не зареєстровані історичні об'єкти, можуть зберігатися будівлі з архітектурною та культурною цінністю¹⁰.

Висновки

Історико-архітектурний простір Бойківської селищної громади формувалася на перетині двох історичних пластів – добойківського, пов'язаного з аграрною колонізацією півдня Донеччини німецькими переселенцями-лютеранами, та післявоєнного, коли на ці землі були переселені бойки із Західної України. Після депортації німецького населення у повоєнний період до Тельманового прибули бойки – селяни з Карпатського регіону, які втратили свої домівки через рішення тоталітарного режиму. Вони принесли іншу традицію господарювання, інший тип ставлення до землі та сакрального простору, поступово адаптуючи залишену забудову до власних потреб. Цей процес відображає зіткнення двох моделей сільського життя – колоністсько-європейської та українсько-карпатської, – що разом утворили неповторний пласт аграрної культури Донбасу.

Зміна населення, господарських укладів і владних систем зумовила поступову втрату первісної функціональності аграрних об'єктів: млини, ферми, комори, винокурні або занепали, або були перебудовані під радянські виробничі потреби. Будинки культури та клуби стали новими символами ідеологічного впливу, тоді як культові споруди – носіями пам'яті про витіснену духовну традицію. Зрештою, у добу незалежності перейменування смт Тельманове на Бойківське, як центр Бойківської селищної громади стало актом самоствердження громади, що нагадує про тривалість, тяглість української присутності на цих землях і про глибокий зв'язок між архітектурою, землею та людською долею.

Таким чином, архітектурні пам'ятки Бойківської селищної громади постають не лише як свідчення локальної аграрної історії, а й як матеріальні носії культурної пам'яті, існування яких сприяє протистоянню інформаційним маніпуляціям, спрямованим на знецінення українського виміру Донеччини. Вони зберігають ознаки двох хвиль переселення – з німецьких та західноукраїнських земель – і відображають тяглість українського господарського досвіду на Донеччині, укоріненого в землі, праці та духовному світогляді селян. Через дослідження, документування й осмислення таких об'єктів відновлюється цілісне бачення історії регіону як простору формування унікальної аграрної культури на сході України. У цьому і полягає їхнє значення у сучасному інформаційному протистоянні: зберігаючи матеріальні свідчення минулого, ці пам'ятки підтримують історичну пам'ять і національну гідність українців Донеччини, стаючи важливими чинниками культурної стійкості громади попри спроби їхнього знищення окупаційною владою.

10 Mieliykiestev K. The Boikivske Community architecture landmarks that survived conventional and information warfare. *Donetsk Historical Review* / Temirova N. (Ed.-in-Chief). Vinnytsia: Vasyli' Stus DonNU. Issue 2(2), квітень 2025. P. 137–148. DOI: <https://doi.org/10.31558/3083-5771.2024.2.11>.

References:

1. Istoryko-kulturna spadshchyna Donechchyny: istoriia, vtraty, vidnovlennia (2023). Pro Proiekt. *Istoryko-kulturna spadshchyna Donetskoi oblasti: dokumentuvannia vtrat i perspektyvy vidnovlennia [Historical and cultural heritage of Donetsk region: documentation of losses and prospects for restoration]*. Retrieved from <https://web.archive.org/web/20240919172210/https://heritage-of-donetsk.org/about.html> [in Ukrainian]
2. IWM (2023). Nadiia Temirova. *Documenting Ukraine / IWM*. Retrieved from <https://www.iwm.at/documenting-ukraine/grantees/nadiia-temirova> [in English]
3. Knyha prykazov dyrektora maslozavoda 1945–1946 hh. (1946) [Book of the orders of the dairy plant director 1945–1946]. *Arkhivnyi viddil administratsii Telmanivskoho raionu. Fondy likvidovanykh pidpriemstv periodu nezalezhnosti. [Archive Department of the Administration of Telmanove District. Series on liquidated enterprises of the period of independence]*. (Series 166, Box 1-L; Folders 1, 2.), Boikivske, Ukraine. [in Russian].
4. Kod YeDRPOU 24317374 ZAT «TELMANIVSKYI MOLZAVOD» Dyrektor Volobuiev Hennadii Herasymovych (2024) [Unified State Registry Code 24317374 closed joint-stock company “TELMANOVE DAIRY PLANT” Direktor Volobuiev Hennadii Herasymovych]. *Opendatabot*. Retrieved from <https://opendatabot.ua/c/24317374> [in Ukrainian].
5. Maksym1991 (2014). Yllustratyvnyi atlas Telmanovskoho raiona Donetskoi oblasti [Illustrative atlas of the Telmanove district of Donetsk region]. *SlideShare*. Retrieved from: <https://www.slideshare.net/slideshow/telmanovskiyrayonatlasend/35260654> (data zvernennia: 07.10.2024). [in Russian].
6. Martynchuk, I., Otzemko, O., & Temirova, N. (2021). Memorialni vymiry Donetska [Memorial dimensions of Donetsk]. *International scientific and practical conference «History, political science, philosophy and sociology: revolutionary changes»: conference proceedings, May 28–29, 2021*. Wloclawek, 19–23. [in Ukrainian].
7. Mieliekiestsev, K. (2025). The Boikivske Community architecture landmarks that survived conventional and information warfare. *Donetsk Historical Review [Recensio Historica Donetskensis]*, 2(2), 137–148. DOI: <https://doi.org/10.31558/3083-5771.2024.2.11> [in English].
8. Osviashchenie novoi chasovni v chest Arkhistratiga Mikhaila v sele Michurino (2025). *The Internet Archive [Archivum Interretiale]*. Retrieved from <https://web.archive.org/web/20251031141501/https://eparhia-donetsk.ru/2025/10/01/osvjashhenie-novoj-chasovni-v-chest-arhistratiga-mihaila-v-sele-michurino> [in Russian]
9. Romaniuk, S. (2009). Slavnye kazaky, khlopsy-khartsiziaky. *Turklub KPI «Globus»*. Retrieved from <https://www.tkg.org.ua/node/15092> [in Russian]
10. Temirova, N. (2020). Formuvannia monumentalno-memorialnoho prostoru Donetska. *Visnyk KhNU imeni V.N.Karazina. Serii «Istoriia» [Bulletin of the V.N. Karazin KhNU. Series “History”]*, 57, 175–189. [in Ukrainian].

Надійшла до редакції / Received: 03.11.2025

Схвалено до друку / Accepted: 12.12.2025

Опубліковано / Published: 30.12.2025